

DOI: 10.52363/2414-5866-2022-1-26

УДК 35.975(477)

*Коваль О.М., к.держ.упр., доц., ННПТУмДС КНУ ім. Т. Шевченка, м. Київ,
ORCID: 0000-0002-4369-2583*

*Проданик В.М., к.держ.упр., ННІМВтаСН ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Київ, ORCID: 0000-0002-3112-479*

*Koval O., Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor,
head's assistant Educational and Scientific Institute of Public Administration and
Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv*

*Prodanyk V., Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Profes-
sor of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific
Institute of International Relations and Social Sciences, "Higher Educational In-
stitution" Interregional Academy of Personnel Management", Kyiv*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ ЯК ОБ'ЄКТУ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF MODERNIZATION OF PUBLIC MANAGEMENT OF TERRITORIAL DEVELOPMENT AS AN OBJECT OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE

У статті розкриті теоретичні засади публічного управління (механізмів і інструментів) місцевого та регіонального розвитку за сучасних умов подальшого реформування та модернізації системи державного управління та децентралізації владних повноважень. Визначено провідний досвід країн з розвиненими ринковими відносинами в сфері розвитку територій.

В статті обґрунтовані нові підходи до вирішення проблеми функціонування основних організаційно-економічних механізмів місцевого та регіонального розвитку в контексті застосування досвіду та умов подальшого реформування публічного (державного та місцевого) управління в Україні, які впливають на рівень автономії місцевих бюджетів у Європі.

Доведено, що виникнення проблем у сфері «ресурсної залежності» місцевої влади є наслідком зростаючої кількості питань щодо забезпечення дієвого функціонування організаційно-організаційних механізмів розвитку, оскільки місцеві органи влади на мають повноцінного законодавчого підґрунтя стосовно ресурсного забезпечення виконання делегованих їм повноважень у процесі реформи децентралізації владних повноважень.

Основним результатом процесу модернізації є розробка сучасних систем управління та методів та засобів, особливостей. Основними особливостями сучасної системи управління сьогодні є: консолідація даних і знань, розвиток комунікаційних мереж, інтелект, наука, творчість, персоналізація, різноманітність, баланс міста і села та міжнародна вища освіта та трохи капусти. Нині наступними проблемами модернізації є кіберзлочинність, інформаційні прогалини, глобальні загрози та зростання нерівності. Деякі культурні цінності зберігаються і відіграють певну роль.

***Ключові слова:** публічне управління, регіональне управління, реформа управління, місцевий розвиток, реформа децентралізації, ресурсне забезпечення.*

The article reveals the theoretical foundations of public administration (mechanisms and tools) of local and regional development in modern conditions of further reform and modernization of public administration and decentralization of power. The best practices of the countries with the developed market relations within the limits of development of territories are defined.

The article substantiates new approaches to solving the problem of functioning of the main organizational and economic mechanisms of local and regional development in the context of application of experience and conditions for further reform of state (state and local) self-government in Ukraine.

It has been proven that the emergence of problems in the field of "resource dependence" on local authorities is associated with an increase in the number of cases to ensure the effective functioning of organizational and organizational mechanisms of development, as local authorities do not have a complete legal framework. for resources.

The main result of the modernization process is the development of modern management systems and methods and tools, functions. The main features of the modern management system today are: consolidation of data and knowledge, development of communication networks, intelligence, science, creativity, personalization, diversity, the balance between urban and rural areas and international higher education and a little cabbage. Today, the next challenges of modernization are cybercrime, information gaps, global threats and growing inequality. Some cultural values are preserved and play a role.

Key words: public administration, regional administration, governance reform, local development, decentralization reform, resource provision.

Постановка проблеми. Забезпечення наукових підходів під час формування та реалізації системи публічного управління в сфері розвитку територій вимагає чіткого обґрунтування її теоретичних, методологічних і методичних засад, зокрема в сфері модернізації. За сучасних умов категорії «реформування» та «модернізація» регіонального та місцевого розвитку міцно закріпились в економічному та управлінському лексиконі як науковців у галузях економічних, юридичних і управлінських наук, так і представників усіх рівнів публічного (державного та місцевого самоврядування) управління. Необхідність публічної політики в сфері місцевого розвитку впливає з

місцевої дискретності простору, нерівнозначності територій за чинниками та завданнями їхнього розвитку, внаслідок чого будь-яка публічна політика формується диференційовано в територіальному та місцевому аспекті.

У сучасному господарському житті необхідно дотримуватись окремих загально визнаних правил, щоб діяльність місцевих економічних суб'єктів не призвели до хаосу та кризи, а перетворились на сукупність процесів, що забезпечують місцевий розвиток і підвищення рівня та якості життя. Однією з умов функціонування дієвого господарювання є розуміння, суспільне визнання цих правил та їх обов'язкове дотримання економічними суб'єктами, зокрема на регіональному та місцевому рівнях.

Розвиток в умовах глобальних перетворень економічних відносин передбачає дієве державне управління та регулювання на всіх рівнях і територіях. Державі відводиться провідна роль у створенні економічних стимулів зацікавленості суб'єктів господарювання та всіх громадян в економічному зростанні, гарантій політичної, економічної, оборонної, екологічної безпеки.

Як відомо, державне управління та регулювання економіки, тобто вплив держави в особі державних інституцій (органів) на економічні об'єкти та процеси, здійснюється, як правило, в межах державної економічної політики і включає прогнозування, планування, фінансування, бюджетування, податкове регулювання, кредитування, регулювання цін, адміністративний вплив, облік, контроль. Всі ці складові присутні на регіональному та місцевому рівні розвитку національної економіки [1].

У сучасному суспільстві, побудованому на ринкових засадах, господарська діяльність є вільною та залежить від загального економічного процесу, який, у свою чергу, зазнає певного державного управління та регулювання. Проте існує кілька обставин, коли держава бере на себе функції активного управління регіональними та місцевими процесами. Зокрема, це можливе в разі визнання необхідності швидкої структурної перебудови економіки, при виникненні загрози національній та регіональній економічній безпеці, вжитті заходів протекціонізму або коли держава є власником великих підприємств і працює з стратегічними інвесторами.

Сучасну ринкову систему країн і з її розвиненими регіонами регулює держава, але за умов реформи децентралізації владних повноважень ці функції передаються на місця. Існують дві точки зору на місце влади в ринковій економіці. Частина дослідників обґрунтовують необхідність активного втручання держави в економіку, оскільки остання в умовах вільного ринку потерпає від внутрішніх хиб. Зокрема, це стосується ринку, позбавленого механізмів, що забезпечують стабільність економічного розвитку. Багато сфер діяльності не можуть бути ринковими за своєю природою, отже, вони є не конкурентоспроможними. Друга точка зору зводиться до того, що держава має обмежити своє втручання в економіку. Державне регулювання еко-

номіки не може бути ефективним, воно призводить до гальмування індивідуальної ініціативи, що спричиняє дестабілізацію економіки, зокрема регіональної та місцевої активності.

Слід зазначити, що всі реально існуючі розвинені економічні системи поєднують у собі ринкові засади, що ґрунтуються на об'єктивних економічних законах, і механізмі раціонального державного (макроекономічного) чи регіонального (місцевого) регулювання.

Аналіз досліджень і публікацій. З'ясування ролі держави та її регіонів у економіці є предметом багатьох управлінських і економічних наук. В сучасних умовах господарювання та модернізації системи управління в Україні для визначення ролі держави в управлінській літературі використовуються різні терміни: “державне регулювання”, “державна економічна політика”, “державне управління економікою”, “макроекономічне регулювання”, “державне втручання в економіку”, “модернізація” та ін.

Як слушно зазначають автори підручника з державного регулювання економіки, сутності явища найменше відповідає такий поширений термін, як “державне втручання в економіку”. Він породжує уявлення про насильницьке втручання, навіть з добрими намірами, однієї самостійної системи (держави) в іншу, як хірургічне втручання в організм людини [2]. Насправді держава є не зовнішньою системою щодо розвитку господарської системи, а її складовою частиною.

Державне управління досить ґрунтовно вивчається з різних сторін не тільки економічною, але і юридичною наукою (див. праці д.ю.н., проф. В.Б. Авер'янова, д.ю.н., проф. В.Ф. Погорілко, д.ю.н., проф. Л.К. Воронової, к.ю.н., доц. Н.В. Воротіної), але такий підхід більш пов'язаний з адміністративними заходами держави та різноманітними напрямками такого впливу. Відомо, що основними функціями управління є організація, планування, регулювання, кадрове забезпечення, контроль.

Слід зазначити, що крім адміністративних і економічних методів впливу, держава застосовує комплексний інструмент макроекономічного регулювання, який одночасно виступає і його об'єктом, - державний чи місцевий сектор економіки, а також інтегрує всі інструменти та цілі регулювання при розробці різноманітних економічних програм. Такі дослідження проводяться в межах нового наукового напрямку – публічне управління, що вивчає різноманітні напрями макроекономічного регулювання (див. праці д. н. з держ. упр., проф. В.Є. Воротіна, д. н. з держ. упр., проф. О.Г. Мордвінова). На нашу думку, поєднання зусиль представників різноманітних наукових напрямків дає змогу отримати повну картину макроекономічних можливостей сприяння процесу модернізації та економічного зростання всієї господарської системи України, зокрема її оновленим регіонам.

Виклад основного матеріалу. Україна започаткувала систему публічного управління в сфері місцевого розвитку, засновану на європейських

цінностях, засадах демократії та національної єдності. Наші дослідження свідчать, що управління (система) будь-яким процесом (стандартом) починається з позначення останнього як окремого суб'єкта управління та регулювання. З метою впливу на стан системи чи стандарту та для досягнення бажаних цілей створюється відповідна організація, яка планує діяльність, спрямовану на досягнення окремого результату. Після того, як організація створена та плани її діяльності встановлені, в межах запланованих заходів затверджують правила поведінки для кожного члена організації. Потім підбирається персонал, здатний виконати задумане. За сучасним умов першочерговим завданням є утримання (пошук) раціонального балансу між децентралізацією владних повноважень і владною національною структурою. В управлінні спостерігається динаміка, яка потребує постійного контролю та вдосконалення (модернізації).

Глибокі ринкові перетворення в Україні покликані змінити характер участі держави (державної) в господарській практиці, суттєво зменшити частку державної власності, створити економічні умови для забезпечення високої приватної (ресурсної) активності. Будь-яка масштабна акція вимагає ретельної підготовки та збалансованості. Як слушно зазначає В.Є. Воротін, мета державного регулювання - створення економічної системи, яка буде орієнтована на вибір найбільш ефективних альтернатив використання існуючих факторів виробництва та забезпечення сприятливих соціально-економічних умов життя [3].

В Україні підпорядкування ринкових перетворень головній меті – переходу від комплексного до інтенсивного управління в умовах глобалізованого та недосконалого ринку – сприяло поширенню уявлень про необхідність державного регулювання перехідних процесів за допомогою економічних важелів та механізмів.

Макроекономічне регулювання щодо глибоких ринкових перетворень охоплює всі напрямки суспільного виробництва. Однак пріоритет надається регулюванню умов ресурсного забезпечення, зокрема нерухомості та підприємництва, інвестицій, фінансових ринків і грошового обігу, територіальних пропорцій та регіональних ринків, інтеграції і зовнішньоекономічної діяльності. Ці питання є основним змістом макроекономічного регулювання економіки в умовах її глибоких перетворень.

Орієнтирами, яких дотримується держава в процесі макроекономічного регулювання господарських процесів, є показники, що характеризують рівень економічного розвитку та якість життя: тривалість життя людини, дохід (валовий внутрішній продукт) на душу населення, рівень зайнятості, ступінь реалізації прав людини, стан навколишнього середовища.

Отже, на нашу думку, державне регулювання можна визначити як регулюючий вплив держави на економічні процеси відповідними засобами з метою орієнтації суб'єктів господарювання і окремих громадян на досяг-

нення конкретних цілей і раціональних пріоритетів державної політики. Державне регулювання і є макроекономічним регулюванням економіки, яке спрямоване на реалізацію всіх функцій держави і покликане створити умови для раціонального функціонування ринкового господарювання в державі.

Глибокі перетворення вже ринкової економіки вимагає вироблення науково обґрунтованої державної політики, яка впроваджується в життя шляхом розробки та реалізації відповідних законів і державних програм із урахуванням сучасного стану реформи децентралізації. Будь-яка державна програма, що встановлює або змінює умови господарювання окремих суб'єктів, потребує ретельної підготовки: вивчення ситуації, аналізу причин, формування цілей втручання (регулювання), розробки конкретних заходів (програми), прогнозування можливих наслідків їх реалізації, вивчення альтернативних варіантів або модернізації існуючих підходів. Лише після ґрунтовної підготовки можливе прийняття програми у формі ухвалення нормативно-правового акта або угоди.

Повертаючись до процесу оновлення національної системи управління, зауважимо, що англійське слово «модернізація» з'явилося приблизно в середині XVIII ст. (1748-1770). Категорія «модернізація» широко використовувалася як звичайне слово між XVIII і XIX століттями та поступово зайняла місце серед наукових термінів на початку XX століття. Наразі немає єдиного стандартного визначення категорії, але є окремі пояснення та теоретичні значення для модернізації.

По-перше, основний зміст категорії (суспільні відносини) модернізації міститься в різноманітних наукових і звичайних словниках. Згідно зі словником англійської мови Меріам-Вебстер, модернізація має два основних значення: по-перше, це дія, яка має на меті бути сучасною або адаптуватися до сучасних потреб, тобто здійснення модернізації; по-друге, це держава, яка має ознаки сучасності або яка відповідає сучасним потребам, тобто держава після здійснення модернізації. Для формулювання цього явища використано дієслово «модернізувати», іменник «модернізація» та прикметник «модернізований». Модернізований (оновлений) - найновіший, найкращий і найпрогресивніший.

Теоретичне пояснення модернізації стосується її тлумачень у різних теоріях. Теорії модернізації – це систематичні описи характеристик і законів, які керують модернізацією. Різні теоретичні школи по-різному пояснюють модернізацію. Досі не досягнуто згоди щодо розуміння та пояснення модернізації.

З позиції політичної економії тлумачення модернізації ґрунтується на поясненнях модернізації в різних національних економічних політиках, включаючи різні стратегії та заходи щодо сприяння модернізації. Загалом політико-економічне значення модернізації різниться в різних теоріях модернізації та виходить на сучасні суспільні відносини в цій сфері.

Відзначимо, що теорія модернізації передбачає, що вона має певне наднаціональне теоретичне значення. Це зміна власності та засобів виробництва, типу міжнародної конкуренції, світогосподарського стану та історичного процесу глобальних перетворень у світі. У науці про модернізацію вона має особливий відтінок, зміст і характер [4].

З наукової точки зору, модернізація формується як звичайне явище під час промислової революції XVIII століття – це зміна сучасної цивілізації та міжнародної конкуренції, включаючи формування, розвиток, міжнародна взаємодія сучасної цивілізації, інновації, відбір, поширення та знищення цивілізації, а також міжнародна конкуренція в світі. Країни, які досягли та зберегли найвищий рівень у світі, є розвиненими країнами, а інші потрапили до категорії країн, що розвиваються; існує певна мобільність між цими двома типами країн.

Модернізація відбувається в різний час, на різних рівнях, у різних сферах, секторах та аспектах, і охоплює поведінку та життя, зміст і структуру, організацію та інститути, а також знання та ідеї. Цей процес має подвійний характер. Коли справа доходить до цивілізаційних змін, кожна країна досягає прогресу, і модернізація може бути успішною. Однак шлях прогресу та рівень розвитку різняться від країни до країни, тому не всі країни досягають успіху одночасно. З точки зору міжнародної конкуренції, лише невелика кількість країн здатні досягти високого рівня в світі та зробити внесок у нього. За останні 50 років приблизно 5% країн, що розвиваються, перейшли до групи більш розвинених країн з ринковими відносинами та ймовірність того, що країна, що розвивається, збереже свій статус, становить більше 90%.

У науці не існує стандартного визначення самого процесу модернізації, оскільки вона має багатогранний характер. Наприклад, це не тільки світова тенденція, а й суспільні відносини; вона передбачає не тільки міжнародну інтеграцію, а й міжнародну диференціацію; вона не може бути досягнута раз і назавжди, а її відсутність викликає багато питань.

З точки зору розвитку та переходу цивілізації модернізація є «питанням часу». Всі країни розвиваються та можуть досягти успіху в модернізації, але не визначено, коли цей успіх буде досягнуто. Між VIII і XXI ст. процес модернізації можна розділити на два основні етапи впровадження. Перший такий етап це перехід від сільськогосподарської до індустріальної цивілізації та залученої міжнародної конкуренції, включаючи перетворення від сільськогосподарської до індустріальної економіки, від сільського господарства до індустріального суспільства. Основні його риси включають індустріалізацію, урбанізацію, демократизацію, раціоналізацію, ринкові відносини та добробут. Другий етап - це перехід від індустріальної цивілізації до знань (інформації) та задіяної міжнародної конкуренції, включаючи перехід від індустріальної до економіки знань, від промислового суспільства до су-

пільства знань. В даний час її основні риси включають знання та інформатизація [5].

Якщо перейти на регіональний (субрегіональний чи місцевий) рівень, то тут як теоретичну основу слід брати насамперед теорію регіональної модернізації. Професор Хе вважає, що, подібно до класичної теорії модернізації та теорії другої модернізації, теорія регіональної модернізації має включати п'ять основних елементів: оперативне визначення регіональної модернізації, закони та особливості процесу регіональної модернізації, результати регіональної модернізації - два види сучасності (мета регіональної модернізації), динаміка та моделі регіональної модернізації [6].

Відзначимо, що регіональна модернізація відноситься до історичного процесу та його глибинних змін, в яких регіони досягають, підтримують і надолужують найвищий рівень в економічній, соціальній та інших сферах. Це той самий процес, в якому розвинені регіони досягають і підтримують високий рівень в світі, а також процес, в якому країни, що розвиваються, намагаються досягти вищого рівня в світі. Це також залежить від стану безперервних змін, завдяки якому розвинені країни підтримують вищий рівень в світі, а також від функції змін, при виконанні яких країни, що розвиваються, досягають вищого рівня в світі [7].

Сам процес регіональної модернізації можна розділити на два основні періоди. Перший період називається регіональною першою модернізацією, яка стосується процесу трансформації сільськогосподарської економіки в промислову економіку, аграрного суспільства в індустріальне суспільство та аграрної цивілізації в промислову цивілізацію. Другий період називається регіональною другою модернізацією, яка стосується процесу перетворень промислової економіки в економіку знань, промислового суспільства в суспільство знань та промислової цивілізації в цивілізацію знань. Регіональна друга модернізація - це не кінець регіонального розвитку, адже в майбутньому з'явиться нова модернізація.

Висновки. Узагальнюючи погляди вчених, ми виявили, що основним результатом модернізації є формування нових сучасних взаємозв'язків, характеристик, відмінностей і нових впливів. Основні сфери включають регіоналізм і індустріалізацію, урбанізацію, демократію та верховенство права, здоровий глузд і мобільність, соціальне забезпечення та високу прозорість. До негативних аспектів модернізації можна віднести забруднення природних ресурсів, соціальну ізоляцію, циклічні та економічні кризи, ослаблення суспільних відносин. Деякі культурні цінності зберігаються і відіграють певну роль у суспільному розвитку сучасних держав і територій.

Основним результатом процесу модернізації є розробка сучасних систем управління та методів та засобів, особливостей. Основними особливостями сучасної системи управління сьогодні є: консолідація даних і знань, розвиток комунікаційних мереж, інтелект, наука, творчість, персоналізація,

різноманітність, баланс міста і села та міжнародна вища освіта та трохи капусти. Нині наступними проблемами модернізації є кіберзлочинність, інформаційні прогалини, глобальні загрози та зростання нерівності. Деякі культурні цінності зберігаються і відіграють певну роль.

Відзначимо, що проблеми, що виникають через «ресурсну залежність» місцевої влади, пов'язані зі збільшенням кількості питань щодо забезпечення безперебійної роботи установ та агенцій розвитку, оскільки місцева адміністрація не має законодавчої бази та її ресурсна потужність дуже слабка. Є відомі європейські країни, де органи місцевого самоврядування мають право встановлювати власні кошти для ресурсних джерел, податків і податкових ставок, а також визначати базу оподаткування фізичних осіб і збори. У той же час податкова система цих країн має меншу частку місцевих податків. Реаліями сучасного економічного розвитку є повна залежність місцевої влади від виробників і постачальників ресурсів для використання органами місцевого самоврядування. Адекватною науковою основою вирішення цієї проблеми є ресурсний підхід до створення нових базових джерел розвитку.

Перетворення економічного та адміністративного сегменту місцевого розвитку в процес регіональної модернізації є гнучким і неповним. Розвинені регіони пройшли ряд етапів модернізації, а регіони, що розвиваються, можуть завершити два етапи модернізації поспіль або одночасно. Останній відомий як новий метод повної модернізації.

Сучасний підхід до держави та публічного управління в цілому дотримується наступних принципів: нерівності розвитку, асинхронності, структурної нестабільності та мінливості рівня. Можливість зміни відносного рівня регіональної модернізації не зовсім така, як у країнах з різним рівнем ринкових відносин. Результатом регіональної модернізації є впровадження та розвиток сучасних інформаційних і соціальних мереж у цій сфері, особливо в напрямку розподілу та використання ресурсів. Метою державної модернізації управлінської системи є завершення наступної фази системного адміністрування та збереження швидкості повної модернізації. Якість життя та людський розвиток є основою регіональної модернізації.

Список використаних джерел:

4. Воротін В.Є. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій. Моногр. К. вид-во УАДУ. 2002. 392 с.
5. Антикризове управління національною економікою : монографія / [І. Малий, І. Радіонова, А. Ємельянов та ін.]; за заг. ред. І. Малого. К. : КНЕУ, 2017. 368 с.
6. Воротін В. Є., Проданик В. М. Від регуляторної політики до державно-приватного партнерства в публічному секторі України. Наукові

записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. № 1. С. 95–102.

7. RGCMS (Research Group for China Modernization Strategies, et al.). China Modernization Report 2010 : World Modernization Outline 1700-2100. Beijing : Peking University Press. 2010. 416 p.

8. Черняк М.Є. Модернізація територіальної організації влади в Україні як чинник регіонального розвитку : дис...док. філософі : 281 – публічне управління та адміністрування / Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, Харків, 2020. 241 с.

9. He C. Modernization Science : The Principles and Methods of National Advancement. Berlin : Springer-Verlag Berlin Heidelberg. 2012. 648 p.

7. Воротін В. Є. Модернізація сфери освіти та науки як об'єкта державного управління: конкурентні переваги для України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 6. С. 153-160.

References:

1. Vorotin V.Ye. Makroekonomichne rehuliuвання v umovakh hlobalnykh transformatsii. Monohr. K. vyd-vo UADU. 2002. 392 s. [in Ukrainian].

2. Antykryzove upravlinnia natsionalnoiu ekonomikoiu : monohrafiia / [I. Malyi, I. Radionova, A. Yemelianov ta in.]; za zah. red. I. Maloho. K. : KNEU, 2017. 368 s. [in Ukrainian].

3. Vorotin V. Ye., Prodanyk V. M. Vid rehuliatornoї polityky do derzhavno-pryvatnoho partnerstva v publichnomu sektori Ukraini. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 1. S. 95–102. [in Ukrainian].

4. RGCMS (Research Group for China Modernization Strategies, et al.). China Modernization Report 2010 : World Modernization Outline 1700-2100. Beijing : Peking University Press. 2010. 416 p.

5. Cherniak M.Ye. Modernizatsiia terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini yak chynnyk rehionalnoho rozvytku : dys...dok. filosofi : 281 – publichne upravlinnia ta administruvannia / Kharkivskyi rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Kharkiv, 2020. 241 s. [in Ukrainian].

6. He C. Modernization Science : The Principles and Methods of National Advancement. Berlin : Springer-Verlag Berlin Heidelberg. 2012. 648 p.

7. Vorotin V. Ye. Modernizatsiia sfery osvity ta nauky yak obiekta derzhavnoho upravlinnia: konkurentni perevahy dlia Ukrainy. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017. № 6. S. 153-160. [in Ukrainian].